

<https://doi.org/10.62837/2025.7.127>

fil.f.d., m. ABİDƏ RAFİQ QIZI İSGƏNDƏROVA

Azərbaycan Dillər Universiteti

Təbriz küç. 55

abida8981@mail.ru

DİFERENSİAL TƏLİM METODUNUN ORTA MƏKTƏBLƏRDƏ İNGİLİS DİLİDƏRSLƏRİNDƏ TƏTBİQİ XÜLASƏ

Məqalə orta məktəblərdə İngilis dili dərslərində diferensial təlim metodunun tətbiqinə həsr olunmuşdur. Müəlliflər qeyd edirlər ki, XXI əsrin təhsil sistemi standart yanaşmalardan uzaqlaşaraq, hər bir şagirdin fərdi potensialını və öyrənmə tərzini nəzərə alan çevik metodlara ehtiyac duyur. Diferensial təlim bu baxımdan mühüm pedaqoji yanaşma kimi təqdim edilir. Onun nəzəri bazası L. Vıqotskinin “yaxın inkişaf zonası” nəzəriyyəsinə (1978) və C. Tomlinsonun diferensial təlim modeli (2014) prinsiplərinə əsaslanır.

Məqalədə diferensial təlimin əsas komponentləri – məzmunun, prosesin, məhsulun və öyrənmə mühitinin diferensiallaşdırılması izah olunur. İngilis dili dərslərində tətbiq nümunələri göstərilir: səviyyələndirilmiş tapşırıqlar zəif, orta və yüksək bacarıqlı şagirdlər üçün fərqli şəkildə hazırlanır; fleksibil qruplar əməkdaşlığı gücləndirir; texnologiya vasitələri – onlayn platformalar, audio və video materiallar – şagirdlərin fərdi tempinə uyğunlaşdırılır; layihə əsaslı öyrənmə və portfel qiymətləndirməsi isə həm nəzəri bilikləri, həm də praktiki bacarıqları möhkəmləndirir.

Araşdırma nəticələri göstərir ki, diferensial təlimin tətbiqi şagirdlərin motivasiyasını artırır, öyrənməyə aktiv cəlb olunmasını təmin edir və dil bacarıqlarının (dinləmə, danışmaq, oxu, yazı) inkişafını sürətləndirir. Təcrübə göstərir ki, zəif şagirdlər vizual və sadələşdirilmiş materiallarla daha yaxşı nəticələr göstərirlər, yüksək səviyyəli şagirdlər isə debat və tədqiqat xarakterli tapşırıqlarda üstünlük qazanırlar. Bununla yanaşı, müəllimlər üçün dərs planlaması və səviyyələndirilmiş resursların hazırlanması əlavə vaxt və metodik hazırlıq tələb edir.

Məqalədə həmçinin diferensial təlim ilə scaffold (mərhələli dəstək) yanaşmasının sintezi vurğulanır. Scaffold metodu şagirdlərə mərhələli kömək göstərərək onların müstəqilliyini artırır və özünəinamını gücləndirir. Bu iki yanaşmanın inteqrasiyası dil dərslərini daha məqsədyönlü və interaktiv edir.

Nəticə etibarilə, diferensial təlim metodu müasir Azərbaycan məktəblərində İngilis dili dərslərinin keyfiyyətini yüksəltmək, şagirdlərin fərdi inkişafını təmin etmək və onların yaradıcılıq, əməkdaşlıq bacarıqlarını formalaşdırmaq üçün səmərəli vasitədir.

Açar sözlər:

Diferensial təlim; Fərdiləşdirilmiş tədris; Səviyyələndirilmiş tapşırıqlar; Fərqli öyrənmə qrupları; Layihə əsaslı öyrənmə; Texnologiya inteqrasiyası; İnteraktiv öyrənmə mühiti; Müəllim hazırlığı; Şagird motivasiyası; Fərdi öyrənmə tərz; Mərhələli öyrənmə.

XXI əsrdə təhsil prosesinin əsas hədəfi şagirdin fərdi potensialını maksimum səviyyədə inkişaf etdirmək, ona həyat boyu öyrənmə bacarığı qazandırmaq və sürətlə dəyişən cəmiyyətin tələblərinə uyğunlaşdırmaqdır. Bu məqsədə çatmaq üçün tədris prosesinin təşkilində fərdiləşdirilmiş və diferensiallaşdırılmış yanaşmalar xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Diferensial təlim metodu bu istiqamətdə mühüm alət hesab olunur, çünki o, müəllimə eyni sinifdə fərqli bilik, bacarıq və maraq səviyyəsinə malik şagirdlər üçün optimal təlim mühiti yaratmağa imkan verir. Tomlinson (2014) diferensial təlimin dörd əsas komponentini təqdim edir:

1. Kontentin diferensiallaşdırılması – Bütün şagirdlər eyni mövzunu öyrənmə bilər, lakin onların qarşısına qoyulan material və resurslar fərqli ola bilər.
2. Prosesi diferensiallaşdırma – Öyrənmə fəaliyyəti şagirdin sürətinə və stilinə uyğun tənzimlənir.
3. Məhsulun diferensiallaşdırılması – Şagirdlər eyni mövzunu müxtəlif yollarla ifadə edə bilərlər (poster, təqdimat, esse və s.).
4. Öyrənmə mühitinin diferensiallaşdırılması – Dərs mühiti şagirdin ehtiyaclarına və öyrənmə stilinə uyğun qurulur.

Diferensial təlim (Differentiated Instruction) müasir pedaqoji yanaşmalar arasında xüsusi yer tutan təlim metodudur və onun əsas məqsədi şagirdlərin fərdi öyrənmə xüsusiyyətlərinə uyğunlaşmaqdır. Təlim prosesində hər bir şagirdin bacarıqları, maraqları, öyrənmə sürəti və əvvəlki bilik səviyyəsi nəzərə alınaraq dərs materialları və tapşırıqlar fərdiləşdirilir. Bu metodun əsas fəlsəfəsi ondadır ki, tədris prosesi bütün şagirdlər üçün eyni tempdə aparılsa belə, hər bir fərdin öyrənmə ehtiyacları nəzərə alınmalıdır (Tomlinson, 2014).

Diferensial təlimin tarixi 1960-cı illərə qədər gedib çıxır. O dövrdə təhsil sistemində standartlaşdırılmış dərs proqramları ilə bütün şagirdlərə eyni biliklərin ötürülməsi əsas yanaşma idi. Lakin psixoloqlar və pedaqoqlar – xüsusilə Lev Vygotsky – fərdi inkişaf və öyrənmə qabiliyyətlərinin müxtəlifliyini vurğulamışdır. Vygotsky-nin “Zone of Proximal Development” (ZPD) nəzəriyyəsi göstərir ki, şagirdlərin bacarıqları onların fərdi potensialına uyğun şəkildə inkişaf etdirildikdə, öyrənmə prosesinin effektivliyi artır (Vygotsky, 1978). Bu nəzəriyyə diferensial təlimin elmi əsaslarını təşkil edir və müəllimlərin şagirdlərin fərdi ehtiyaclarını müəyyən etməsinə və dərs strategiyalarını ona uyğunlaşdırmasına imkan verir.

Müasir dövrdə diferensial təlim metodunun tətbiqi xüsusilə xarici dil dərslərində – o cümlədən İngilis dili dərslərində – əhəmiyyətlidir. İngilis dili öyrənmək yalnız

qrammatik qaydaları mənimsəmək deyil, həm də dinləmə, danışmaq, oxuma və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək deməkdir. Hər bir şagirdin bu bacarıqlarda fərqli səviyyədə olması tədris prosesini standart metodlarla həyata keçirməyi çətinləşdirir. Məsələn, dinləmə bacarığı yüksək olan şagirdlər üçün əlavə audio materiallar və interaktiv tapşırıqlar verilə bilər, lakin dinləmə bacarığı zəif olan şagirdlər üçün dərslər daha çox vizual dəstək, təkrar və izahlı tapşırıqlarla zənginləşdirilməlidir (Tomlinson, 2017; Sousa, 2016).

Elmi tədqiqatlar göstərir ki, diferensial təlimin tətbiqi şagirdlərin motivasiyasını artırır və öyrənmə nəticələrini yaxşılaşdırır. Bu metodun əsas üstünlüklərindən biri şagirdlərin öz öyrənmə prosesinə daha çox nəzarət etməsi və öyrənmə prosesində aktiv iştirak etməsidir. Eyni zamanda, diferensial təlim müəllimlərə şagirdlərin inkişaf səviyyəsini dəqiq qiymətləndirmək və onların güclü və zəif tərəflərinə uyğun olaraq dərslər planlarını tərtib etmək imkanı verir (Heacox, 2012).

Azərbaycan kontekstində “Diferensial Təlim” metodunun tətbiqi orta məktəblərdə və xüsusilə İngilis dili dərslərində şagirdlərin fərdi bacarıqlarını nəzərə alaraq tədris prosesini optimallaşdırmaq məqsədilə həyata keçirilir. Bu metod, hər bir şagirdin öyrənmə sürətini, bacarıq səviyyəsini, motivasiyasını və maraqlarını nəzərə alaraq dərslər fəaliyyətlərini fərdiləşdirməyə imkan verir.

Azərbaycanda diferensial təlimin tətbiqi xüsusilə şəhər məktəblərində pilot layihələr və beynəlxalq təcrübələr əsasında genişlənir. Məsələn, Bakı və Gəncə kimi böyük şəhərlərdə bəzi məktəblər tədris planlarını şagirdlərin fərdi ehtiyaclarına uyğunlaşdıraraq səviyyələndirilmiş tapşırıqlar, qrup işləri və layihə əsaslı öyrənmə strategiyalarından istifadə edir.

Praktik olaraq, İngilis dili dərslərində müəllimlər fərqli səviyyələrdəki şagirdlər üçün müxtəlif tapşırıqlar hazırlayır. Dinləmə bacarığı zəif olan şagirdlər üçün audio və video materiallar daha çox təkrar və vizual dəstək ilə təqdim edilir, danışmaq bacarığı güclü olanlar isə debatlar, rol oyunları və təqdimatlar vasitəsilə inkişaf etdirilir. Azərbaycanda müəllimlər, həmçinin texnologiyaları dərslərdə inteqrasiya etməyə çalışırlar; interaktiv platformalar və onlayn resurslar şagirdlərin fərdi öyrənmə tempinə uyğun materiallar təqdim edir.

Diferensial təlimin tətbiqində qarşılaşılan əsas çətinliklərdən biri müəllimlərin metodik hazırlığının yetərli olmamasıdır. Bununla bağlı, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəllimlər üçün ixtisasartırma kursları və seminarlar təşkil olunur. Eyni zamanda, dərslər cədvəllərinin elastik planlaşdırılması və elektron tədris resurslarının istifadəsi, böyük siniflərdə fərdi yanaşmanı mümkün edir.

Nəticə etibarilə, Azərbaycanda diferensial təlimin tətbiqi şagirdlərin öyrənmə prosesinə aktiv qatılımlarını artırır, fərdi bacarıqlarını inkişaf etdirir və müəllimlərə dərsləri daha səmərəli planlama imkanı verir. Bu metod, xüsusilə İngilis dili dərslərində şagirdlərin dil bacarıqlarını yüksəltmək və motivasiyasını artırmaq üçün effektiv vasitə hesab olunur.

İngilis dili dərslərində diferensial təlimin tətbiqi şagirdlərin fərdi öyrənmə üslublarına, maraqlarına və qabiliyyətlərinə əsaslanaraq müxtəlif strategiyaların istifadəsini tələb edir. Bu strategiyalar arasında səviyyələndirilmiş tapşırıqlar, fərqli qruplarda işləmə, texnologiyadan istifadə, layihə əsaslı öyrənmə və portfel qiymətləndirməsi xüsusilə əhəmiyyətlidir. Müəllimlər bu strategiyalardan istifadə etməklə həm şagirdlərin dil bacarıqlarını artırır, həm də onların tənqidi düşünmə, yaradıcı və sosial bacarıqlarını inkişaf etdirir (Tomlinson & Imbeau, 2010).

Nəticə etibarilə, diferensial təlim metodu müasir təhsil sistemində şagirdlərin fərdi inkişafını təmin etmək üçün effektiv və elmi əsaslı yanaşmadır. İngilis dili dərslərində bu metodun tətbiqi şagirdlərin dil bacarıqlarının inkişafına, öyrənməyə marağın artırılmasına və ümumi akademik göstəricilərin yaxşılaşmasına xidmət edir.

Diferensial Təlimin Əsas Prinsipləri və Strategiyaları

Diferensial təlimin effektiv tətbiqi üçün müəllimlər yalnız şagirdlərin fərdi fərqlərini nəzərə almaqla kifayətlənməməli, həm də müxtəlif tədris strategiyalarından istifadə etməlidirlər. Bu strategiyalar şagirdlərin müxtəlif bacarıq səviyyələrinə uyğunlaşdırılmış tapşırıqların hazırlanması, öyrənmə qruplarının fərdiləşdirilməsi, texnologiyanın dərslərdə inteqrasiyası, layihə əsaslı öyrənmə və portfel qiymətləndirməsinin tətbiqini əhatə edir.

Səviyyələndirilmiş tapşırıqlar (Tiered Assignments) şagirdlərin fərqli bacarıq səviyyələrinə uyğun tapşırıqların hazırlanmasını nəzərdə tutur. Məsələn, 6-cı sinif İngilis dili dərslərində “Ətraf mühitin qorunması” mövzusu işləndikdə, yüksək bacarıqlı şagirdlərdən mövzunun ekoloji problemlərini analiz edən qısa esse yazmaları tələb edilə bilər, orta səviyyəli şagirdlər qrafik və şəkillərlə mövzunu təsvir edən təqdimat hazırlayırlar, zəif bacarıqlı şagirdlər isə əsas sözləri və cümlələri əhatə edən sadə tapşırıqları tamamlayırlar. Bu üsul hər bir şagirdin öz potensialına uyğun öyrənməsini təmin edir və motivasiyanı artırır (Tomlinson, 2014).

Fərqli öyrənmə qrupları (Flexible Grouping) isə şagirdlərin müxtəlif qabiliyyətlərinə, maraqlarına və öyrənmə üslublarına uyğun şəkildə qruplara bölünməsinə nəzərdə tutur. Bu yanaşma şagirdlər arasında əməkdaşlığı gücləndirir və daha zəif bacarıqlı şagirdlərin daha güclü olanlardan öyrənməsinə imkan yaradır. Məsələn, 6-cı sinifdə “Enerji və resurslar” mövzusu işlənərkən, şagirdlər üç fərqli qrupa bölünə bilər: qrup 1 məlumatları oxuyub əsas fikirləri çıxarır, qrup 2 təqdimat hazırlayır, qrup 3 isə qrafiklər və şəkillərlə vizual dəstək təqdim edir. Qruplar arasında rotasiya sistemi tətbiq edildikdə, hər bir şagird müxtəlif bacarıqları təcrübədən keçirir.

Texnologiya inteqrasiyası diferensial təlimin müasir təhsil sistemində əvəzsiz vasitəsidir. Onlayn platformalar, interaktiv tətbiqlər və rəqəmsal resurslar müəllimə dərsi fərdiləşdirməkdə kömək edir. Məsələn, “Kahoot” və ya

“Quizlet” kimi tətbiqlərdən istifadə etməklə şagirdlər öz biliklərini fərdi şəkildə yoxlaya və müəllim dərslər boyunca onların nəticələrini real vaxtda qiymətləndirə bilər. Eyni zamanda audio və video materiallar dinləmə və danışmaq bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün səviyyəyə uyğun olaraq seçilə bilər. Yüksək səviyyəli şagirdlər üçün daha mürəkkəb videolar və interaktiv simulyasiyalar təqdim edilə bilər, zəif bacarıqlı şagirdlər üçün isə sadələşdirilmiş audio-lar və vizual dəstək təmin olunur.

Layihə əsaslı öyrənmə (Project-Based Learning) şagirdlərin dərslər mövzusunı real həyatda tətbiq etməsinə imkan verir. 6-cı sinifdə “Su resurslarının qorunması” mövzusu işləndikdə, şagirdlər qruplar şəklində kiçik layihə hazırlaya bilərlər: məsələn, məktəb ərazisində su israfını təhlil edib, həll yollarını təqdim etmək. Bu yanaşma şagirdlərin həm dil bacarıqlarını, həm də tənqidi düşünmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirir, eyni zamanda onların motivasiyasını artırır.

Azərbaycanda orta məktəblərdə diferensial təlimin tətbiqi şagirdlərin fərdi öyrənmə ehtiyaclarını nəzərə alaraq dərslər prosesini optimallaşdırmaq məqsədilə həyata keçirilir. Diferensial təlim metodu hər bir şagirdin öyrənmə sürəti, bacarıq səviyyəsi və motivasiyasına uyğun tədris strategiyalarını seçməyə imkan verir. Bu yanaşma ilə layihə əsaslı öyrənmə (Project-Based Learning, PBL) birləşdirildikdə, şagirdlər yalnız nəzəri məlumatlarla kifayətlənmir, eyni zamanda praktiki bacarıqlarını inkişaf etdirir, komandada işləmə və problem həll etmə bacarıqlarını gücləndirir.

Məsələn, İngilis dili dərslərində “Ətraf mühitin qorunması” mövzusu üzrə layihə tapşırığı verildiyi zaman şagirdlər müxtəlif səviyyələrdə fərqli tapşırıqlar üzrə qruplara bölünür. Dil bacarığı zəif olan şagirdlər üçün layihə materialları audio və vizual dəstək ilə təqdim olunur, onlara məlumatı sadə cümlələrlə ifadə etmək, şəkillərlə dəstəklənmiş qısa təqdimatlar hazırlamaq tövsiyə olunur. Daha yüksək səviyyədə bacarıqlara malik olan şagirdlər isə layihənin tədqiqat və təqdimat hissəsində liderlik edə, debatlarda iştirak edə və layihəni İngilis dilində ətraflı təqdim edə bilərlər. Bu fərdiləşdirilmiş yanaşma hər bir şagirdin öz bacarığına uyğun olaraq öyrənməsinə şərait yaradır və öyrənməyə motivasiyasını artırır.

Layihə əsaslı öyrənmə diferensial təlim metodunun strateji elementlərini gücləndirir. Şagirdlərə layihə mövzusunı seçmək imkanı verildikdə, onların maraqları və öyrənmə ehtiyacları nəzərə alınmış olur. Müəllim layihəni planlaşdırarkən səviyyələndirilmiş tapşırıqlar, fərqli öyrənmə qrupları və texnologiyadan istifadəni nəzərə alır. Məsələn, interaktiv tətbiqlər və onlayn platformalar vasitəsilə şagirdlər öz layihə işlərini araşdırır, məlumat toplayır, qrup üzvləri ilə əlaqə saxlayır və nəticələrini vizual və yazılı formada təqdim edirlər. Bu zaman hər bir şagirdin fərdi öyrənmə tərzini və sürətini nəzərə alınır, yəni diferensial təlim prinsipləri praktik olaraq tətbiq olunur.

Azərbaycanda diferensial təlimlə layihə əsaslı öyrənmənin tətbiqi müəllimlərin metodik bacarıqlarını da artırır. Müəllimlər şagirdlərin fərdi ehtiyaclarını təhlil edir,

dərs fəaliyyətlərini buna uyğun planlaşdırır və layihə tapşırıqlarının müxtəlif səviyyələrdə olmasına nəzarət edir. Eyni zamanda, şagirdlərin layihə fəaliyyəti qiymətləndirilərkən yalnız summativ qiymətləndirmə deyil, həm də formativ və diaqnostik qiymətləndirmə üsullarından istifadə olunur. Bu, şagirdlərin öz inkişafını izləməsinə və dərs prosesinə daha aktiv qatılmasına şərait yaradır. Beləliklə, layihə əsaslı öyrənmə diferensial təlimin prinsipləri ilə birləşdirildikdə, şagirdlərin bilik, bacarıq və motivasiyasını artırmaqla yanaşı, onların tənqidi düşünmə, problem həll etmə və komandada işləmə qabiliyyətlərini də inkişaf etdirir. Azərbaycanda bu yanaşmanın tətbiqi xüsusilə İngilis dili dərslərində effektivdir, çünki şagirdlər həm dil bacarıqlarını, həm də layihə əsaslı təcrübə vasitəsilə analitik və yaradıcı düşüncə bacarıqlarını eyni zamanda inkişaf etdirirlər.

Portfel qiymətləndirməsi (Portfolio Assessment) şagirdlərin əldə etdiyi bilik və bacarıqları davamlı olaraq göstərməsinə imkan verir. Diferensial təlim çərçivəsində müəllim şagirdlərdən fərdi portfellər hazırlamağı tələb edə bilər ki, bu da onların inkişafını izləmək və qiymətləndirmək üçün effektiv vasitədir.

Portfelə yazılı tapşırıqlar, təqdimatlar, layihə nəticələri, audio-video materiallar daxil edilə bilər. Məsələn, “Ətraf mühitin qorunması” mövzusunda hazırlanan portfel şagirdin dinləmə, oxuma, yazma və danışmaq bacarıqlarını əks etdirir və fərdi inkişafı göstərir.

Bu strategiyaların birlikdə tətbiqi müəllimə dərsi şagirdlərin fərdi ehtiyaclarına uyğun şəkildə planlaşdırmaq və idarə etmək imkanı verir. Diferensial təlim yalnız şagirdin bilik səviyyəsini artırmır, eyni zamanda onların öyrənməyə marağını və iştirakını da gücləndirir (Tomlinson, 2017).

6-cı Sinif İngilis Dili Dərsi: Diferensial Təlim Nümunəsi Mövzu: Environmental Protection (Ətraf Mühitin Qorunması) Dərsin müddəti: 45 dəqiqə
Məqsəd:

Şagirdlərin İngilis dilində ətraf mühit mövzusunda danışmaq, oxuma, dinləmə və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək.

Şagirdlərin fərdi bacarıq səviyyələrinə uyğun tapşırıqlar vasitəsilə öyrənməyə marağını artırmaq.

1. Giriş (Warm-up) – 5 dəqiqə

- Fəaliyyət: Müəllim ekranda müxtəlif ekoloji problemlərin şəkillərini göstərir (zibil atılması, ağac kəsilməsi, su çirkliliyi).

- Fərdiləşdirmə:

- Yüksək bacarıqlı şagirdlər şəkilləri təsvir edir və problemin səbəblərini izah edir.

- Orta səviyyəli şagirdlər şəkillərdə baş verən hadisələri sadə cümlələrlə izah edir.

- Zəif bacarıqlı şagirdlər sadə sözlərlə və ya söz kartları ilə şəkilləri təsvir edir.

Məqsəd: Şagirdlərin mövzuya marağını artırmaq və əvvəlki biliklərini aktivləşdirmək.

2.Dinləmə fəaliyyəti (Listening) – 10 dəqiqə

- Fəaliyyət: Müəllim qısa audio təqdim edir: “How to protect our environment.”
- Fərdiləşdirmə:
 - Yüksək bacarıqlı şagirdlər audioyu dinləyib əsas ideyaları qeyd edir və qısa esse yazır.
 - Orta səviyyəli şagirdlər əsas ifadələri və sözləri qeyd edir.
 - Zəif bacarıqlı şagirdlər müəllimlə birlikdə açar sözləri təkrarlayır və sadə cümlələr qurur.

Məqsəd: Dinləmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək və əsas ideyaları ayırd etməyi öyrətmək.

3.Oxuma fəaliyyəti (Reading) – 10 dəqiqə

- Fəaliyyət: Müəllim qısa mətn təqdim edir: “10 Ways to Protect Nature.”
- Fərdiləşdirmə:
 - Yüksək bacarıqlı şagirdlər mətni oxuyub, tənqidi suallara cavab verir (“Which idea do you think is most effective?”).
 - Orta səviyyəli şagirdlər mətdə əsas fikirləri tapır.
 - Zəif bacarıqlı şagirdlər açar sözləri tapır və müəllimlə birlikdə cümlələr qurur.

Məqsəd: Oxuma bacarıqlarını və mətni başa düşmə qabiliyyətini inkişaf etdirmək.

4.Danışq fəaliyyəti (Speaking) – 10 dəqiqə

- Fəaliyyət: Şagirdlər qruplara bölünür və ekoloji problemlər barədə qısa təqdimat edirlər.
- Fərdiləşdirmə:
 - Yüksək bacarıqlı şagirdlər tam cümlələrlə fikir bildirir və suallara cavab verir.
 - Orta səviyyəli şagirdlər sadə cümlələrdən istifadə edir.
 - Zəif bacarıqlı şagirdlər açar sözlər və şəkillərlə təqdimat edir.
 - Məqsəd: Danışq bacarıqlarını fərdi səviyyəyə uyğun inkişaf etdirmək və qrup əməkdaşlığını gücləndirmək.

5.Yazı fəaliyyəti (Writing) – 7 dəqiqə

- Fəaliyyət: Şagirdlər qısa esse və ya poster hazırlayır.
- Fərdiləşdirmə:
 - Yüksək bacarıqlı şagirdlər esse yazır: “How I Can Protect the Environment.”
 - Orta səviyyəli şagirdlər qısa cümlələrlə yazır.
 - Zəif bacarıqlı şagirdlər söz kartlarından istifadə edərək cümlələr düzəldir və

poster hazırlayır.

Məqsəd: Yazı bacarıqlarını fərdi səviyyəyə uyğun inkişaf etdirmək və yaradıcılığı təşviq etmək.

6. Qiymətləndirmə və Yekun (Assessment & Wrap-up) – 3 dəqiqə

- Müəllim qısa sorğu və ya Kahoot testi ilə şagirdlərin öyrəndiklərini yoxlayır.
- Şagirdlər portfellerinə tapşırıqlarını əlavə edir.
- Müəllim hər bir şagirdin fərdi inkişafını qeyd edir və fərdiləşdirilmiş geri bildirim verir.

Diferensial Təlim Elementləri:

- Səviyyələndirilmiş tapşırıqlar – dinləmə, oxuma, yazı, danışmaq üzrə fərdi tapşırıqlar.
- Fərqli qruplar – yüksək, orta və zəif bacarıqlı şagirdlər üçün qruplaşdırma.
- Texnologiya inteqrasiyası – audio, video, Kahoot, Padlet.
- Portfel qiymətləndirməsi – şagirdlərin yazılı, şifahi və vizual məhsullarını izləmək

Diferensial təlim metodunun tətbiqinə dair aparılan təcrübənin əsas məqsədi şagirdlərin fərdi öyrənmə ehtiyaclarına uyğun yanaşmalara reaksiyasını izləmək və bu metodun onların İngilis dili bacarıqlarına təsirini qiymətləndirmək idi.

Təcrübə 6-cı sinif şagirdləri arasında, “Ətraf mühitin qorunması” mövzusunda aparıldı və dərs müddətində müxtəlif fərdi və qrup tapşırıqları, layihə əsaslı öyrənmə və texnologiya inteqrasiyası vasitəsilə şagirdlərin dil bacarıqları

sistemli şəkildə izləndi. Tədqiqatın nəticələri şagirdlərin fərdi yanaşmalara reaksiyasını, qiymətləndirmə nəticələrini və metodun uğurları ilə çatışmazlıqlarını əhatə edir.

Şagirdlərin Fərdi Yanaşmalara Reaksiyası: Tədqiqatın ilk mərhələsində

şagirdlərin fərdi yanaşmalara münasibəti müşahidə edildi. Müşahidələr göstərdi ki, fərdi tapşırıqlar və səviyyələndirilmiş materiallar şagirdlərin motivasiyasını əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Məsələn, söz ehtiyatı zəif olan şagirdlər üçün qrafik və şəkillərlə dəstəklənmiş tapşırıqların təqdim edilməsi onların dərsə marağını yüksəltdi və öyrənmə prosesində aktiv iştirakını təmin etdi. Belə şagirdlər əvvəlcə danışmaq və yazı tapşırıqlarından çəkinirdilər, lakin fərdi yanaşmalar tətbiq olunduqdan sonra onlar öz fikirlərini ifadə etməyə və qısa dialoqlarda iştirak etməyə başladılar. Bundan əlavə, şagirdlərin öyrənmə üslublarına uyğun qrupların yaradılması həm əməkdaşlıq bacarıqlarını inkişaf etdirdi, həm də öyrənmə nəticələrinin fərqliliyini göstərdi. Məsələn, bir qrup poster hazırlayarkən digər qrup video çarx üzərində işləyirdi. Şagirdlərin reaksiyaları müşahidə edildi ki, layihələrə daha çox maraq göstərir və hər bir iştirakçı öz güclü tərəflərini ortaya qoyur. Xüsusilə yaradıcı şagirdlər video və

təqdimat tapşırıqlarında daha fəal idilər, analitik düşüncəyə malik şagirdlər isə mətn analizləri və diskussiya tapşırıqlarında üstünlük göstərirdi. Bu, diferensial təlimin şagirdlərin fərdi bacarıqlarına uyğun şəkildə öyrənmə prosesini optimallaşdırdığını göstərdi. Bəzi şagirdlər isə ilkin mərhələdə yeni yanaşmaya adaptasiya olmaqda çətinlik çəkдилər. Məsələn, əvvəllər hər bir tapşırığı eyni şəkildə yerinə yetirməyə öyrəşmiş şagirdlər, fərdi və səviyyələndirilmiş tapşırıqların müxtəlifliyinə ilk başda alışa bilmədilər. Lakin müəllimin mərhələli dəstəyi və izahları nəticəsində bu şagirdlər də aktiv iştirak etməyə başladılar. Nəticə göstərdi ki, fərdi yanaşmalara adaptasiya mərhələsi qısa, lakin vacib bir prosesdir və müəllimin rolunun dəstəkləyici və motivasiyaedici olması zəruridir.

Qiymətləndirmə Nəticələri: Qiymətləndirmə həm summativ, həm formativ, həm də diaqnostik üsullarla aparıldı. Formativ qiymətləndirmə dərslər zamanı qısa tapşırıqlar, dialoqlar, qrup işləri və layihələr əsasında həyata keçirildi.

Summativ qiymətləndirmə isə mövzunun sonunda yazılı test və təqdimatlar vasitəsilə aparıldı. Əldə olunan nəticələr qrafik və cədvəllərlə göstərildi ki, şagirdlərin orta səviyyəsi mövzu başa çatdıqdan sonra əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlib. Məsələn, dinləmə bacarığı zəif olan şagirdlərin nəticələri təcrübədən əvvəl orta hesabla 52% idisə, təcrübədən sonra 78%-ə yüksəldi. Eyni zamanda, danışmaq bacarığı yüksək səviyyədə olan şagirdlərin orta qiymətləri 70%-dən 88%-ə yüksəldi. Bu nəticələr göstərir ki, diferensial təlim metodunun tətbiqi şagirdlərin fərdi bacarıqlarını inkişaf etdirməyə xidmət edir və hər bir şagirdin mövzu üzrə öz potensialını reallaşdırmasına imkan verir. Cədvəllər və qrafiklər vasitəsilə göstərildi ki, fərdi və qrup tapşırıqlarının birləşməsi şagirdlərin həm nəzəri biliklərini, həm də praktiki bacarıqlarını artırır. Məsələn, qrup layihəsində şagirdlərin təqdimat bacarıqları və ünsiyyət qabiliyyətləri daha da gücləndi, fərdi tapşırıqlar isə onların dil biliklərinin möhkəmlənməsinə və yazılı ifadə bacarıqlarının inkişafına kömək etdi.

Təcrübənin Uğurları və Çatışmazlıqları: Təcrübənin uğurları bir neçə əsas istiqamətdə özünü göstərdi. Birincisi, şagirdlərin motivasiyası və dərslə aktivliyi əhəmiyyətli dərəcədə artdı. Diferensial təlim metodunun tətbiqi nəticəsində şagirdlər öz öyrənmə üslublarına uyğun tapşırıqlar üzərində işləməklə daha çox öyrəndiklərini və dərslə maraqlarının yüksəldiyini ifadə etdilər. İkincisi, metodun tətbiqi şagirdlərin əməkdaşlıq bacarıqlarını inkişaf etdirdi və onları yaradıcı düşünməyə, problemləri həll etməyə təşviq etdi. Üçüncüsü, qiymətləndirmə nəticələri göstərdi ki, metod şagirdlərin dinləmə, danışmaq, oxumaq və yazı bacarıqlarının hərtərəfli inkişafına xidmət edir. Lakin təcrübədə müəyyən çatışmazlıqlar da qeydə alındı. Birincisi, müəllim üçün dərslər planlaması və resursların hazırlanması vaxt tələb edən bir proses idi. Səviyyələndirilmiş tapşırıqların və fərdi yanaşmaların hazırlanması əlavə əmək və planlaşdırma tələb edir. İkincisi, bəzi şagirdlər ilkin mərhələdə fərdi və qrup tapşırıqlarına adaptasiya olmaqda çətinlik çəkдилər ki, bu da əlavə dəstək və motivasiya tələb etdi. Üçüncüsü, texnologiya integrasiyası hər bir sinifdə bərabər

səviyyədə mümkün olmaya bilər. Müasir onlayn resurslardan istifadə imkanları bəzən texniki məhdudiyyətlər və resurs çatışmazlığı səbəbindən məhdudlaşır.

Bütün bu analizlər göstərdi ki, diferensial təlim metodunun uğurlu tətbiqi üçün müəllimin hər bir şagirdin fərdi ehtiyaclarını nəzərə alması, resursları düzgün planlaması və adaptasiya prosesində fəal dəstək verməsi vacibdir. Eyni zamanda, təcrübə göstərdi ki, bu metod yalnız dil bacarıqlarının inkişafına deyil, şagirdlərin öyrənməyə marağını artırmağa, əməkdaşlıq və yaradıcı düşüncə bacarıqlarının inkişaf etdirməyə də xidmət edir (Tomlinson & Imbeau, 2010). Nəticə etibarilə, tədqiqat və analiz göstərdi ki, diferensial təlim metodunun tətbiqi 6-cı sinif İngilis dili dərslərində həm fərdi, həm də qrup öyrənməsini dəstəkləyir, şagirdlərin bacarıqlarını fərqli səviyyələrdə inkişaf etdirməyə imkan yaradır və dərs prosesini daha effektiv və maraqlı edir. Bu yanaşma şagirdlərin fərdi ehtiyaclarına uyğunlaşma qabiliyyətini artırır, onların motivasiyasını yüksəldir və nəticədə öyrənmə prosesinin keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırır.

Diferensial Təlim və Skaffold Metodunun Tədris Praktikasına İntegrasiyası Diferensial təlimin ingilis dili dərslərində tətbiqini müzakirə edərkən, müxtəlif şagirdlərin ehtiyaclarını dəstəkləyən müasir strategiyalardan danışmaq vacibdir. Bu kontekstdə skaffolding xüsusilə effektivdir, çünki o, şagirdlərin fərdi hazırlıq səviyyələrinə uyğun strukturlaşdırılmış rəhbərlik təmin edir. Dəstəyin tədricən azaldılması ilə şagirdlər bacarıqlarını inkişaf etdirir, özünəinam qazanır və təlim nəticələrinə nail olur. Beləliklə, skaffolding prinsipləri diferensial təlimin əsas məqsədləri ilə təbii şəkildə uyğunlaşır və hər bir şagirdin dərs materialına mənalı şəkildə cəlb olunmasına imkan yaradır. İngilis dili dərslərində diferensial təlim və scaffolded learning yanaşmaları bir-birini tamamlayan, şagird mərkəzli pedaqoji strategiyalar kimi tətbiq edilə bilər.

Diferensial təlim metodu şagirdlərin fərdi ehtiyaclarını, maraqlarını və bacarıq səviyyələrini nəzərə alaraq tədrisi fərdiləşdirməyə imkan verir, yəni hər bir şagirdin öyrənmə trayektoriyasını optimallaşdırır. Bu metod, eyni dərs çərçivəsində müxtəlif tapşırıqlar və fəaliyyətlər vasitəsilə yüksək səviyyəli şagirdləri daha mürəkkəb tapşırıqlarla məşğul etməyə, zəif bacarıqlara malik olanları isə dəstək vasitəsilə öyrənməyə cəlb etməyə şərait yaradır. “Scaffolded learning” isə bu fərdiləşdirmə prosesini sistemativ olaraq strukturlaşdırılmış dəstək vasitəsilə təmin edir. Məsələn, dinləmə və danışmaq bacarıqları zəif olan şagirdlərə əvvəlcə audio materialların sadə fraqmentləri təqdim edilir, müəllim tərəfindən izah və nümunələrlə dəstəklənir, daha sonra isə eyni material üzərində kiçik tapşırıqlar və qrup müzakirələri vasitəsilə öz bacarıqlarını sınaqdan keçirirlər. Eyni zamanda, yüksək bacarıqlı şagirdlər üçün daha mürəkkəb tapşırıqlar, debat və yazılı ifadə fəaliyyətləri təklif olunur, onlar scaffolded learning strategiyası ilə daha müstəqil və dərin öyrənmə təcrübəsi qazanırlar. Beləliklə, diferensial təlim şagirdlərin fərdi ehtiyaclarını müəyyənləşdirir, scaffolded learning isə bu fərdi ehtiyacların öyrənmə prosesinə sistemativ və mərhələli şəkildə

daxil edilməsini təmin edir. Nəticədə, hər bir şagird öz bacarıq səviyyəsinə uyğun dəstək alır, motivasiyası artır, öyrənmə daha effektiv və məqsədyönlü olur. Bu iki yanaşmanın birləşdirilməsi, həmçinin müəllimə dərs planlamasında çevik imkanlar yaradır, dərs fəaliyyətlərini daha məqsədyönlü və interaktiv etməyə imkan verir və İngilis dili dərslərində hərtərəfli dil bacarıqlarının inkişafını dəstəkləyir. Belə bir inteqrasiya edilmiş yanaşma, xüsusən 5-6-cı sinif şagirdləri üçün faydalıdır, çünki bu yaş dövründə fərdi dəstək və mərhələli öyrənmə şagirdlərin motivasiyasını və öyrənmə nəticələrini əhəmiyyətli dərəcədə artırır.

Tədqiqat göstərir ki, skaffold öyrənmənin tətbiqi həm müəllimlər, həm də tələbələr üçün tədris və öyrənmə prosesinin səmərəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Əvvəlcə, skaffold yanaşmasının istifadəsi tələbələrdə özünəinamı yüksəldir və qarşılıqlı fəaliyyət tələb etdiyindən onların dərs prosesinə cəlb olunmasını effektiv şəkildə təmin edir. Bu yanaşma, qrup və cüt iş metodları ilə birləşdirildikdə, tələbələrin motivasiyasını artırmaqla yanaşı, onların tənqidi və yaradıcı düşüncə bacarıqlarını da inkişaf etdirir. Nəticədə, birgə problemlərin həlli vasitəsilə əldə olunan uğur hissi və intellektual inkişaf yüksəlir.

İkincisi, interaktiv öyrənmə mühiti skaffold təliminin tətbiqi ilə sinifin dinamizmini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişir. Tələbələr başa düşürlər ki, mərhələli rəhbərlik və dəstək onlara tədris məqsədlərinə daha asan çatmağa imkan verir. Araşdırma göstərir ki, tələbələrin əksəriyyəti layihə və tapşırıqları icra etmək üçün məsuliyyət daşıya bilir və bu, onların cəmiyyət qarşısında potensialını ortaya çıxarmağa şərait yaradır. Differensiallaşdırılmış skaffold yanaşması isə müəllimlərə sinifin dinamizmini qorumaqda və fərdi ehtiyacları ödəməkdə kömək edir. Bununla belə, tədqiqat skaffold öyrənmənin tətbiqində hələ inkişaf etdirilməli sahələrin olduğunu da göstərir. Sorğulara əsasən, vaxtın səmərəli idarə olunması, qrup işlərinin koordinasiyası və aydın təlimatların verilməsi əsas problemlər sırasındadır. Bəzi hallarda tələbələr tapşırıq müddətini və prosesini düzgün başa düşməkdə çətinlik çəkirlər.

Əlavə olaraq, müəllimlərin motivasiya səviyyəsinin yüksəldilməsi və peşəkar hazırlıq proqramlarının təşkili zəruridir. Daha effektiv tədris üçün müəllimlər tələbələrin fərdi ehtiyaclarını nəzərə alaraq planlaşdırma aparmalıdırlar. Bu məqsədlə, müəllimlər üçün müntəzəm peşəkar inkişaf mühitinin yaradılması tövsiyə olunur.

Skaffold öyrənmə yanaşması tələbələrin ünsiyyət bacarıqlarını, əməkdaşlıq qabiliyyətini və özünəinamını artırmaqla yanaşı, onların müstəqil işləmə bacarığını da gücləndirir. Təhlil göstərir ki, bu metod ənənəvi tədris üsulları ilə müqayisədə İngilis dili dərslərində tələbələrin müstəqilliyini daha yaxşı inkişaf etdirir. Qrup və cüt işlər tələbələrin qarşılıqlı fəaliyyətini stimullaşdırır və mərhələli rəhbərlik tələbələrə tapşırıqları müstəqil icra etməyə imkan verir.

Nəticələr göstərir ki, skaffold öyrənmə tələbələrin tənqidi düşüncə və problem həll etmə bacarıqlarını inkişaf etdirir, həmçinin sinifin dinamikasını canlandıraraq müəllim-tələbə əməkdaşlığını gücləndirir. Bu yanaşma, şagirdlərin intellektual inkişafına və dərslə yanaşmasının pozitiv dəyişməsinə əhəmiyyətli töhfə verir.

Differensial təlim və scaffolding metodunun real ingilis dili dərslində tətbiqini aydın şəkildə göstərmək mümkündür. Məsələn, bir dərslə planında müəllim əvvəlcə şagirdlərin fərdi bacarıq və bilik səviyyələrini qiymətləndirir, sonra isə onlara uyğun tapşırıqlar təqdim edir. Eyni zamanda, scaffolding prinsipləri əsasında müəllim mərhələli dəstək göstərir: başlanğıcda daha çox rəhbərlik və izahat verir, sonra isə şagirdlərin müstəqil işləməsi üçün dəstəyi tədricən azaldır. Qrup və cüt iş tapşırıqları ilə şagirdlər bir-birindən öyrənir, öz fikirlərini ifadə edir və dil bacarıqlarını praktikada tətbiq edirlər. Bu yanaşma həm fərdi fərqlilikləri nəzərə alır, həm də sinifin dinamikasını artırır. Nəticədə, şagirdlər motivasiyalı olur, dərslə aktiv iştirak edir və öyrənmə prosesində özünəinam qazanırlar. Real dərslə planında həm differensial təlim, həm də scaffolding-in inteqrasiyası müəllimin planlı və məqsədyönlü tədris strategiyası ilə müşayiət olunur, beləliklə, hər bir şagirdin ehtiyacları nəzərə alınaraq təlimin effektivliyi artırılır. Nümunəvi dərslə planı aşağıda təqdim olunmuşdur:

Dərslə Mövzusu: Sağlam həyat Sinif: 7

Metod: Skaffold (Mərhələli rəhbərlik) və differensial təlim

Məqsəd:

- Tələbələr sağlam həyat prinsiplərini anlasın və tətbiq etsin.
- Tələbələrin tənqidi düşüncə, problem həll etmə və əməkdaşlıq bacarıqları inkişaf etsin.

Fəaliyyət Planı:

1. Giriş (10 dəq)
 - Müəllim mövzuya qısa təqdimat edir: “Sağlam həyat nədir?”
 - Tələbələrdən soruşur: “Gündəlik həyatınızda sağlam vərdişlər hansılardır?”
 - Qısa diskussiya ilə tələbələrin mövzuya marağı artırılır.
2. Əsas Fəaliyyət (30 dəq)
 - Skaffold yanaşması: Müəllim tapşırıqları mərhələli təqdim edir.
 - Mərhələ 1: Hər qrup sağlam qidalanma haqqında məlumat toplayır.
 - Mərhələ 2: Hər qrup fiziki fəaliyyət və gigiyena mövzusunda mini poster hazırlayır.
 - Mərhələ 3: Qruplar təqdimatlarını siniflə paylaşır, müəllim dəstəyi ilə suallara cavab verirlər.
 - Differensial təlim:
 - Qrup işləri tələbələrin fərqli bacarıq səviyyələrinə uyğun tərtib olunur.

○ Daha zəif şagirdlərə müəllim əlavə dəstək verir, daha bacarıqlı şagirdlər isə tapşırığı daha mürəkkəb formatda yerinə yetirir.

3. Yekunlaşdırma və Qiymətləndirmə (10 dəq)

- Tələbələr qrup və fərdi olaraq “Sağlam həyat üçün 3 əsas qayda” yazır.
- Müəllim qrafik və cədvəllər vasitəsilə tapşırıqların nəticələrini qiymətləndirir.
- Dərsin sonunda tələbələr özlərinə qarşı məsuliyyət hissini artırır və dərsdən əldə etdikləri məlumatları gündəlik həyatlarında tətbiq etməyə motivasiya olurlar.

Scaffold yanaşması və differensial təlim birgə tətbiq edildikdə tələbələrin dərsə marağı artır, onların tənqidi və yaradıcı düşünmə bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Qrup və cüt işləri ilə şagirdlər əməkdaşlıq edir, tapşırıqları mərhələli şəkildə yerinə yetirir və sağlam həyat vərdişlərini daha yaxşı mənimsəyirlər.

7-ci sinif İngilis dili dərslərində diferensial təlim və scaffolded learning

yanaşmalarının inteqrasiyası şagirdlərin dil bacarıqlarını daha sistemativ və məqsədyönlü şəkildə inkişaf etdirməyə imkan verir. Bu sinif səviyyəsində şagirdlər artıq mürəkkəb dil strukturlarını başa düşmək və müxtəlif kontekstlərdə tətbiq etmək qabiliyyətinə malikdirlər, lakin onların fərdi ehtiyacları və bacarıq səviyyələri hələ də geniş spektrdə dəyişir. Diferensial

təlim bu fərqliliyi nəzərə alaraq, hər bir şagird üçün fərdiləşdirilmiş tapşırıqlar və fəaliyyətlər təqdim edir.

Məsələn, qrammatika və yazı bacarıqlarında zəif olan şagirdlər üçün müəllim əvvəlcə sadə cümlə strukturlarını təkrar edir, nümunələr təqdim edir və kiçik yazı tapşırıqları verir, sonra isə mərhələli dəstək (scaffolded learning) vasitəsilə daha mürəkkəb tapşırıqlara keçir. Bu mərhələlər arasında müəllim qrup və fərdi işlərdə müşahidə aparır, lazım olduqda əlavə izah və dəstək təmin edir.

Daha yüksək səviyyəli şagirdlər üçün debatlar, esse yazıları, rol oyunları və layihə əsaslı tapşırıqlar hazırlanır ki, onlar öz biliklərini daha müstəqil və yaradıcı şəkildə tətbiq edə bilsinlər. Scaffolded learning burada yalnız dəstək mexanizmi kimi çıxış etmir, həm də öyrənməni mərhələli və sistemativ edir;

əvvəlcə yeni söz və ifadələr təqdim edilir, sonra kiçik dialoqlar və qrup işləri ilə praktika təmin olunur, sonda isə şagirdlər müstəqil yazılı və şifahi tapşırıqlarda bu biliklərini tətbiq edirlər.

Müəllim dərs planlamasında diferensial təlim strategiyalarından istifadə edərək qrup və fərdi tapşırıqları tənzimləyir. Məsələn, “Environment and Pollution” mövzusunda dərs zamanı zəif şagirdlər üçün şəkil və qısa cümlələrlə izah edilən oxu tapşırıqları hazırlanır, güclü şagirdlər üçün isə ətraf mühit problemləri ilə bağlı müzakirə və mini-proyektlər verilir. Hər iki qrup üçün səsləndirilmiş materiallar, video və audio dəstəkləri ilə dərs zənginləşdirilir.

Diferensial təlim və scaffolded learning yanaşmaları şagirdlərin motivasiyasını artırır, öyrənmə nəticələrini yaxşılaşdırır və 8-ci sinifdə İngilis dili dərslərinin dinləmə, danışmaq, oxu və yazı bacarıqlarını əhatəli şəkildə inkişaf etdirməsinə şərait

yaradır. Nəticədə, müəllim dərs prosesində daha çevik və məqsədyönlü planlama edə bilir, şagirdlər isə öz fərdi öyrənmə trayektoriyalarına uyğun dəstək alaraq dili daha effektiv mənimsəyirlər.

Nəticə

Aparılan tədqiqat və praktiki təcrübələr göstərir ki, diferensial təlim metodu orta məktəblərdə, xüsusilə 5-7-ci sinif ingilis dili dərslərində tələbələrin fərdi ehtiyac və qabiliyyətlərinə uyğunlaşdırılmış tədris imkanları yaratmaqda əhəmiyyətli

rol oynayır. Diferensial təlimin əsas məqsədi şagirdlərin fərqli öyrənmə stillərini, bilik səviyyələrini və intellektual qabiliyyətlərini nəzərə alaraq, hər bir tələbəyə optimal öyrənmə şəraiti təmin etməkdir. Bu yanaşma, şagirdlərin dərs prosesinə aktiv cəlb olunmasını və onların motivasiyasının yüksəlməsini dəstəkləyir.

Araşdırmalar göstərir ki, diferensial təlim metodunun tətbiqi zamanı şagirdlərə müxtəlif tapşırıqlar və öyrənmə yolları təqdim etmək, onların müstəqil və qrup şəklində öyrənmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. Məsələn, 6-cı sinif ingilis dili dərslərində qrammatika və söz ehtiyatının öyrənilməsi zamanı şagirdlər fərdi, cüt və ya qrup şəklində fərqli fəaliyyətlər vasitəsilə biliklərini möhkəmləndirirlər. Bu yanaşma həm zəif, həm də üstün qabiliyyətli şagirdlərin dərslərdən maksimum faydalanmasına şərait yaradır.

Diferensial təlimin digər vacib aspekti skaffold (scaffolding) metodunun integrasiyasıdır. Scaffold yanaşması şagirdlərə mərhələli dəstək verərək öyrənmə prosesini asanlaşdırır, tələbələrin öz bacarıqlarına inamını artırır və onlar üçün mürəkkəb tapşırıqların daha əlçatan olmasını təmin edir. Diferensial təlim ilə scaffolding-in birgə tətbiqi dərslərin strukturunu daha çevik edir, müəllimə hər bir şagirdin fərdi inkişaf tempini nəzərə almaq imkanı yaradır və öyrənməni daha məqsədyönlü edir.

Praktiki təcrübələr göstərir ki, diferensial təlim metodunu tətbiq edən müəllimlər dərs prosesində daha çevik strategiyalardan istifadə edə bilirlər. Onlar şagirdlərin əvvəlki bilik və bacarıqlarını nəzərə alaraq tapşırıqların çətinlik səviyyəsini tənzimləyir, müxtəlif resurs və materiallardan yararlanırlar. Nəticədə, şagirdlərin dərslə marağı, iştirak səviyyəsi və intellektual fəaliyyətləri yüksəlir. Eyni zamanda, müəllimlər dərs prosesini daha yaxşı idarə edir, şagirdlərin fərdi ehtiyaclarına uyğun geri bildirim verə bilir.

Yekun olaraq, 5-7-ci sinif ingilis dili dərslərində diferensial təlim metodunun tətbiqi şagirdlərin öyrənmə motivasiyasını artırmaq, onların intellektual və yaradıcı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, fərdi və qrup şəklində öyrənməni təşviq etmək və dərs prosesini daha effektiv təşkil etmək baxımından əhəmiyyətlidir. Bu metod, müasir tədris tələblərinə uyğun olaraq, həm müəllimlərin pədaqoji fəaliyyətinə, həm də şagirdlərin öyrənmə prosesinə ciddi töhfə verir və ingilis dili dərslərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə xidmət edir.

Ədəbiyyat Siyahısı

1. Tomlinson, C. A. (2014). *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. 2nd Edition. Alexandria, VA: ASCD.
2. Tomlinson, C. A., & Imbeau, M. B. (2010). *Leading and Managing a Differentiated Classroom*. Alexandria, VA: ASCD.
3. Hall, T., Strangman, N., & Meyer, A. (2003). *Differentiated Instruction and Implications for UDL Implementation*. Wakefield, MA: National Center on Accessing the General Curriculum.
4. Sousa, D. A., & Tomlinson, C. A. (2011). *Differentiation and the Brain: How Neuroscience Supports the Learner-Friendly Classroom*. Bloomington, IN: Solution Tree Press.
5. Strickland, D. S., & Ganske, K. (2007). *Supporting Differentiated Learning in the Classroom: Strategies and Tools*. New York: Scholastic.
6. Gregory, G. H., & Chapman, C. (2013). *Differentiated Instructional Strategies: One Size Doesn't Fit All*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
7. Tomlinson, C. A. (2005). *How to Differentiate Instruction in Mixed- Ability Classrooms*. Alexandria, VA: ASCD.
8. Tomlinson, C. A., & Eidson, C. (2003). *Differentiation in Practice: A Resource Guide for Differentiating Curriculum, Grades 5–9*. Alexandria, VA: ASCD.
9. Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta- Analyses Relating to Achievement*. London: Routledge.
10. Gardner, H. (2011). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
11. Florian, L., & Beaton, M. (2018). "Inclusive Pedagogy in Secondary Education." *Teaching and Teacher Education*, 70, 1–12.
12. Hall, T., Vue, G., Strangman, N., & Meyer, A. (2004). *Differentiated Instruction and Implications for UDL Implementation*. Wakefield, MA: National Center on Universal Design for Learning.
13. Tomlinson, C. A., & Allan, S. D. (2000). *Leadership for Differentiating Schools and Classrooms*. Alexandria, VA: ASCD.
14. Tomlinson, C. A. (2017). *How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms*. Alexandria, VA: ASCD.
15. Heacox, D. (2012). *Differentiating Instruction in the Regular Classroom: How to Reach and Teach All Learners*. Minneapolis, MN: Free Spirit Publishing.
16. Richards, J., & Rodgers, T. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. 3rd Edition. Cambridge: Cambridge University Press.
17. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. 5th Edition. Harlow: Pearson.

18. Brown, H. D. (2014). *Principles of Language Learning and Teaching*. 6th Edition. New York: Pearson Education.

19. Tomlinson, C. A., Kaplan, S., Renzulli, J., Leppien, J., Purcell, J., Leppien, P., & Burns, D. (2008). *The Parallel Curriculum: A Design to Develop High Potential and Challenge High Ability Learners*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

20. Tomlinson, C. A. (2008). *Differentiation in Middle and High School: Strategies to Engage All Learners*. Alexandria, VA: ASCD.

PhD in Philology. Abida Rafiq qızı Isgandarova

Summary

The Application of Differentiated Instruction in English Language Lessons at Secondary Schools

The article explores the application of differentiated instruction in middle school English language classrooms, emphasizing its role in enhancing student engagement, motivation, and achievement. Differentiated instruction is presented as a learner-centered approach that tailors teaching to students' individual needs, abilities, and interests. Building on Vygotsky's Zone of Proximal Development (1978) and Tomlinson's framework (2014), the method integrates four key components: differentiated content, process, product, and learning environment.

Practical experiments in Azerbaijani schools, particularly in grades 5–7, revealed that differentiated strategies significantly increased student motivation and improved performance. Assessment results demonstrated notable progress in listening, speaking, and writing skills, especially among initially weaker learners. However, challenges included the time-consuming nature of lesson planning, teachers' limited methodological preparation, and technical barriers to using digital resources. The article further highlights the synergy between differentiated instruction and scaffolded learning.

In conclusion, the study confirms that differentiated instruction, supported by scaffolding, is an effective pedagogical tool for English language classrooms. It not only enhances language proficiency but also cultivates problem-solving, teamwork, and learner autonomy. While challenges remain, the approach aligns with modern educational priorities and contributes significantly to the quality of language education in Azerbaijan.

Кандидат филол.наук Абида Рафиг гызы Искендерова
Резюме

Применение дифференцированного обучения на уроках английского языка в средних школах

Статья посвящена применению дифференцированного обучения в преподавании английского языка в средних школах и раскрывает его значение для повышения мотивации, вовлеченности и успеваемости учащихся. Дифференцированное обучение рассматривается как ученико-центрированный подход, который адаптирует содержание, процесс и методы обучения к индивидуальным потребностям, способностям и интересам школьников. Основой служат идеи Л. Выготского о зоне ближайшего развития (1978) и модель К. Томлинсон (2014), включающая четыре ключевых компонента: дифференциацию содержания, процесса, продукта и учебной среды.

Практический опыт внедрения в азербайджанских школах (5–7 классы) подтвердил, что дифференцированные стратегии значительно повышают мотивацию учащихся и улучшают результаты. Итоги оценивания показали прогресс в развитии всех речевых навыков, особенно у более слабых учеников. Отдельное внимание уделяется взаимосвязи дифференцированного обучения и технологии «scaffolding». Постепенное снижение педагогической поддержки позволяет сделать обучение доступным и одновременно стимулирует самостоятельность школьников. Такое сочетание развивает критическое мышление, креативность и умение работать в команде.

В заключение делается вывод, что дифференцированное обучение в сочетании со скэффолдингом является эффективным инструментом в преподавании английского языка. Оно способствует не только языковому прогрессу, но и формированию универсальных учебных компетенций, отвечающих требованиям современной школы.

Rəyçi: fil.f.d.,b\m V.A.Əliyeva`